

Η διαδραστικότητα ως μέσον διδασκαλίας του θρησκευτικού μαθήματος. Μία μελέτη περίπτωσης: Η περιπέτεια του προφήτη Ιωνά

Νικόλαος Παύλου
Θεολόγος-Ιστορικός, 14^ο Γυμνάσιο Λάρισας
nikpavlou@gmail.com

Περίληψη

Το εκπαιδευτικό σενάριο που παρουσιάζεται είναι μία διαδραστική πρόταση διδασκαλίας ενός θρησκευτικού μαθήματος που προέρχεται από το βιβλίο του προφήτη Ιωνά που περιλαμβάνεται στην Παλαιά Διαθήκη. Πρόκειται για ένα κατεξοχήν αφηγηματικό αντικείμενο που ευνοεί, ως μαθησιακό αγαθό, τη δασκαλοκεντρικότητα. Ο στόχος είναι να μπορέσουν οι μαθητές να συμμετέχουν ενεργά στην παρουσίασή του και έτσι η μάθηση να γίνει μία εύκολη και ευχάριστη διαδικασία.

Λέξεις κλειδιά: Διαδραστικότητα, Παλαιά Διαθήκη, Προφήτης Ιωνάς, Μαθητοκεντρικότητα,

Εισαγωγή

Στο σημερινό ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, όπως είναι γνωστό, η Παλαιά Διαθήκη διδάσκεται ολοκληρωμένα στην Α΄ Γυμνασίου. Για την ορθή κατανόησή της δεν πρέπει να λησμονείται ότι είναι συλλογή βιβλίων που περιέχουν καταγραφές, περιγραφές γεγονότων, εκφράσεις συναισθημάτων, ερμηνείες της πραγματικότητας που βίωναν ξεχωριστές προσωπικότητες σαν τους προφήτες, αφηγήσεις που παρουσιάζονται με ανατολίτικη ρητορεία κοκ. Ο κοινός παρονομαστής όλων των παραπάνω είναι ότι παρήχθησαν ως μέσα αποτύπωσης ενεργειών του Θεού και όχι ως πληροφοριακά κείμενα που αποσκοπούσαν στον εμπλουτισμό γνώσεων. Η Παλαιά Διαθήκη περιέχει λοιπόν θρησκευτικές ιδέες, που αποτέλεσαν όμως και πολιτισμικές βάσεις που διαμόρφωσαν αντιλήψεις, νοοτροπίες, τρόπους σκέψης με διαχρονική χρήση. Κάτω από αυτό το πρίσμα είναι απαραίτητη η μελέτη και η γνώση της, αφού αποτελεί και εργαλείο ερμηνείας της πραγματικότητας που βιώνεται καθημερινά.

Βέβαια ως διδακτικό αγαθό που παρέχεται από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα η Παλαιά Διαθήκη δεν έχει και την καλύτερη μεταχείριση. Διδάσκεται, όπως τονίστηκε, μόνο στην Α΄ Γυμνασίου, όταν οι μαθητές δεν έχουν αποκτήσει ακόμη το κατάλληλο υπόβαθρο που θα τους βοηθήσει να αναπτύξουν ολοκληρωμένα την κριτική τους ικανότητα. Το αποτέλεσμα είναι να θεωρείται ένα απλουστευτικό διδακτικό αντικείμενο που περιλαμβάνει απλές ιστορίες και παρέχει γνώσεις που θεωρούνται πως αφορούν ανθρώπους παλαιότερων εποχών, που δεν έχουν σχέση με τον τεχνολογικό πολιτισμό. Έτσι όμως δύσκολα θα θεωρηθεί ως διδακτική αξία προτεραιότητας για το σύγχρονο άνθρωπο.

Το βασικό λοιπόν ζήτημα έχει να κάνει με την διαπίστωση ότι πρέπει να γίνουν καινούριες προτάσεις για τη διδασκαλία της. Μία από αυτή ενδεχομένως να τόνιζε ότι πρέπει οπωσδήποτε να διδάσκεται στο Λύκειο ως κείμενο θρησκευτικών και πολιτισμικών ιδεών.

Φυσικά τα παραπάνω δε σημαίνουν ότι πρέπει να παραμεριστεί ο προβληματισμός για τον τρόπο με τον οποίο θα προσφέρονται τα παιδαγωγικά αγαθά που προέρχονται από αυτή. Ας μη λησμονείται ότι η εποπτικότητα –που δεν έχει να κάνει με την απλούστευση – αποτελεί απαραίτητο μέσον παρουσίασης. Ειδικά, όταν πολλές απόψεις γύρω από την Παλαιά Διαθήκη είναι παγιωμένες, είναι απαραίτητη και συμβάλλει στον αναστοχασμό για το περιεχόμενο του πρώτου μέρους της Αγίας Γραφής, και στη σωστή στάση απέναντι σε ένα κείμενο που κρατάει τα φώτα της επικαιρότητας στραμμένα πάνω του τις δύο τελευταίες χιλιετίες (χωρίς υπερβολή)!

Στη συνέχεια θα χρησιμοποιηθεί η διαδραστικότητα ως εποπτικό μέσον που θα συμβάλλει στην παρουσίαση μιας διδακτικής ενότητας της Παλαιάς Διαθήκης. Στόχος είναι η ενεργή συμμετοχή όλων των μαθητών της σχολικής τάξης. Με κατάλληλα διαμορφωμένες ασκήσεις όλοι θα έχουν το μερίδιο προσφοράς στη μάθηση, και έτσι η πρόσβαση στα

διδασκτικά αγαθά θα είναι ευχάριστη διαδικασία. Εννοείται βέβαια ότι για την παροχή του μαθήματος είναι απαραίτητο στη σχολική αίθουσα να είναι εγκατεστημένο διαδραστικό σύστημα ή να υπάρχει η δυνατότητα πρόσβασης στο εργαστήριο Η/Υ του σχολείου την διδασκτική ώρα που θα διδάσκεται το μάθημα των Θρησκευτικών.

Περιγραφή εκπαιδευτικού σεναρίου/ θέματα θεωρίας

Ως μελέτη περίπτωσης θα χρησιμοποιηθεί η ΔΕ 28 του σχολικού εγχειριδίου Θρησκευτικών της Α΄ Γυμνασίου που τιτλοφορείται «Ο δημιουργός Θεός φροντίζει για τους ανθρώπους όλου του κόσμου». Σε αυτή, με βασικό άξονα την περιπέτεια του προφήτη Ιωνά που καταγράφεται στο βιβλίο «Ιωνάς» της Παλαιάς Διαθήκης, διατυπώνονται σκέψεις για την παγκοσμιότητα της αγάπης του Θεού.

Η ιστορία του Ιωνά είναι γνωστή. Παίρνει εντολή από το Θεό να πάει στη Νινευή και να ελέγξει τους ειδωλολάτρες της πόλης. Αυτός όμως ανεβαίνει σε καράβι που πήγαινε στην πόλη Θαρσίς (πιθανόν να ήταν στην Ισπανία). Όμως θεωρείται υπαίτιος μιας τρικυμίας που απειλεί το πλοίο και ρίχνεται στη θάλασσα. Τον καταπίνει ένα κήτος, που τον ξεβράζει μετά από τρεις μέρες σε ακτή της Παλαιστίνης. Πηγαίνει στη συνέχεια και κηρύττει στη Νινευή, οι κάτοικοι της οποίας μετανοούν. Ο Ιωνάς όμως αντιδράει σε αυτό, βγαίνει έξω από την πόλη και ξεκουράζεται κάτω από τον ίσκιο μιας τεράστιας κολοκυθιάς, που τον προστατεύει από τον ήλιο. Αυτή όμως ξεραίνεται και ο Ιωνάς διαμαρτύρεται στο Θεό, που παίρνει αφορμή από το γεγονός για να του εξηγήσει ότι ενδιαφέρεται για όλους τους ανθρώπους.

Πρόκειται για μία ιστορία που χρησιμοποιεί προνεοτερικές αφηγηματικές κατασκευές με παγκόσμια ισχύ, για να αναδείξει θεολογικές ιδέες. Η πρόκληση για τον καθηγητή που θα τη διδάξει είναι να την εντάξει μέσα στη μαθησιακή διαδικασία με ευχάριστο τρόπο, ώστε να παραμείνει ως μάθηση. Όπως έχει τονιστεί για να επιτευχθεί αυτό θα χρησιμοποιηθούν διαδραστικές δραστηριότητες που παρουσιάζονται στη συνέχεια.

Συμπεράσματα

Στο σενάριο μαθήματος χρησιμοποιείται το βιβλίο του Ιωνά που περιέχεται στην Παλαιά Διαθήκη και δίνεται ως διδασκτικό αντικείμενο στην Α΄ Γυμνασίου, για να αναδειχτούν οι διαδραστικές δραστηριότητες σε ένα θρησκευτικό-θεωρητικό κείμενο. Ο στόχος είναι καθαρά διδασκτικός: να μπορέσουν οι μαθητές να πλησιάσουν ζητήματα που απασχολούν την ανθρώπινη διάνοηση, σαν το εύρος της θεϊκής αγάπης, με ένα τρόπο που τους είναι οικείος και φιλικός. Ταυτόχρονα επιδιώχτηκε, με τη συμμετοχή στις δραστηριότητες, οι ίδιοι να αναδείξουν τα βασικά σημεία του μαθήματος.

Οπότε η σύζευξη του θρησκευτικού μαθήματος με τη διαδραστικότητα μπορεί να αποφέρει οφέλη και να κάνει προσιτό τον πλούτο κειμένων με διαχρονική αξία που είναι πυλώνες του πολιτισμού που βιώνουμε.

Παράρτημα

Ανάπτυξη του διδακτικού σεναρίου

Τίτλος διδακτικού σεναρίου: «Ο Θεός και οι “άλλοι” στο βιβλίο του προφήτη Ιωνά»

Εκτιμώμενη διάρκεια διδακτικού σεναρίου: Μία διδακτική ώρα

Ένταξη του διδακτικού σεναρίου στο πρόγραμμα σπουδών/προαπαιτούμενες γνώσεις: Το διδακτικό σενάριο είναι ενταγμένο στο πρόγραμμα σπουδών του μαθήματος των Θρησκευτικών της Α΄ Γυμνασίου.

Οι μαθητές έχουν ήδη διδαχτεί για το έργο και την αποστολή των προφητών της Παλαιάς Διαθήκης, καθώς και την ειδικά σχέση που έχουν με το Θεό. Ταυτόχρονα γνωρίζουν ότι μετά τη Βαβυλώνια αιχμαλωσία (598-538 πΧ), ο λαός έχει έρθει σε επαφή με άλλες φυλετικές και εθνικές ομάδες, οπότε ανακύπτουν ζητήματα (φυλετική καθαρότητα, σχέση με τους «άλλους»), που οι ηγέτες του καλούνται να επιλύσουν. Μπορούν λοιπόν να κατανοήσουν τον προβληματισμό που αναπτύσσει το βιβλίο του Ιωνά.

Σκοποί και στόχοι του διδακτικού σεναρίου:

- Να κατανοήσουν οι μαθητές ότι το βιβλίο του προφήτη Ιωνά, όπως και η υπόλοιπη Παλαιά Διαθήκη περιέχει θρησκευτικές ιδέες, που αποτελούν όμως και πολιτισμικές βάσεις που διαμορφώνουν αντιλήψεις, νοοτροπίες, τρόπους σκέψης
- Να προβληματιστούν για συμπεριφορές, που ενώ εμφανίζονται ως «θρησκευτικά ορθές», είναι στην πραγματικότητα μορφές παρέκκλισης από το λόγο του Θεού
- Να καταλάβουν ότι αφηγήσεις που βασίζονται σε προνεοτερικά μοντέλα, σαν το μύθο, έχουν ως στόχο να διδάξουν και να προβληματίσουν, ενώ αποτελούν ταυτόχρονα διαχρονικά μέσα μεταφοράς ιδεών που απασχολούν όλη την ανθρωπότητα.
- Να χαρούν μία ενδιαφέρουσα και ευχάριστη αφήγηση, που θα παρουσιαστεί με τη βοήθεια των ΤΠΕ.
- Να διαπιστώσουν πως οι άνθρωποι έχουν ίδιες ανάγκες, αγωνίες και ανησυχίες
- Να διαπιστώσουν πως ο Θεός ενδιαφέρεται για όλους τους ανθρώπους

Περιγραφή του διδακτικού σεναρίου

Στάδιο πρώτο: Αφόρμηση

Ο διδάσκων χρησιμοποιεί τη διαδραστική δραστηριότητα «λέξεις-κλειδιά», με την οποία αποσκοπεί να δημιουργήσει «μαθησιακό σοκ» στους μαθητές, αφού θα τους εισάγει σε καινούριες έννοιες που μέχρι τη στιγμή της παράδοσης δεν τους ήταν γνωστές. Αυτές αποτελούν τον πυρήνα της νέας διδακτικής ενότητας και είναι οι λέξεις ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΩΝΑΣ, ΤΡΙΚΥΜΙΑ, ΚΗΤΟΣ, NINEΥΗ, ΑΓΑΠΗ ΤΟΥ ΘΕΟΥ

Σχήμα 1

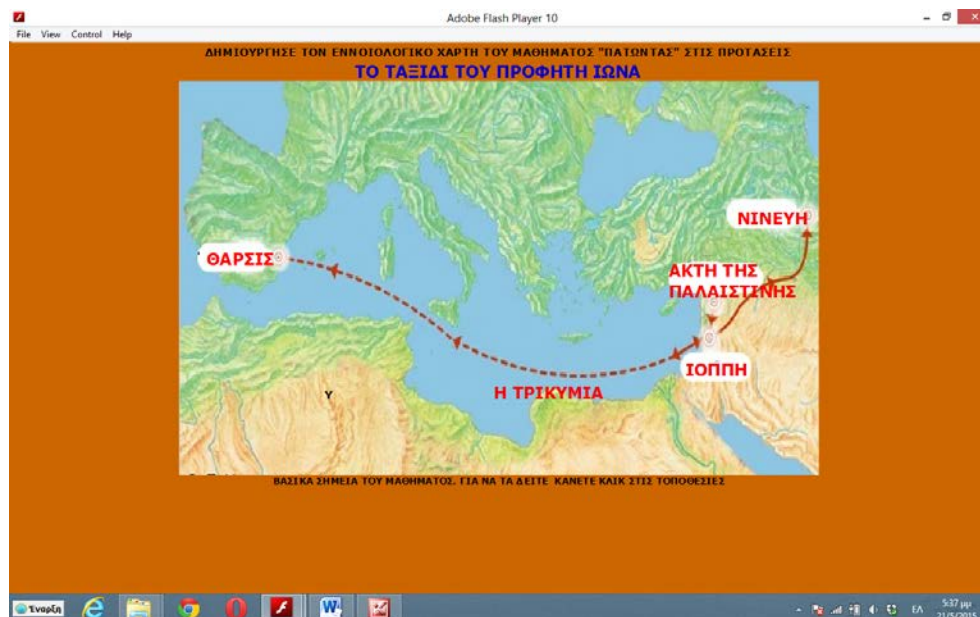
Η δραστηριότητα δίνεται με τη μορφή παιχνιδιού. Ο κέρσορας μετατρέπεται σε καλάθι και οι μαθητές καλούνται να «μαζέψουν» τις λέξεις- κλειδιά σε αυτό. Στο τέλος, και αφού ολοκληρωθεί η άσκηση παρουσιάζεται στην οθόνη το μήνυμα «ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ! ΓΡΑΨΕ ΤΩΡΑ ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ ΠΟΥ ΜΑΖΕΨΕΣ ΣΤΟ ΤΕΤΡΑΔΙΟ ΣΟΥ». Δε χρειάζεται να τονιστεί πως η δραστηριότητα, αν χρειαστεί, επαναλαμβάνεται

Σχήμα 2

Στάδιο δεύτερο: «Διαδραστική αφήγηση»

Η προσφορά του νέου μαθήματος θα στηριχτεί σε χάρτη που θα απεικονίζει τους σταθμούς που συνδέθηκαν με τη δράση του προφήτη Ιωνά. Αυτοί είναι ΙΟΠΠΗ, ΘΑΡΣΙΣ, ΑΚΤΗ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ, ΝΙΝΕΥΗ. Ταυτόχρονα κρίνεται σκόπιμο να γίνει λόγος για την ΤΡΙΚΥΜΙΑ που είναι ένα κομβικό σημείο στη δράση του Ιωνά, όπως την αφηγείται η Παλαιά Διαθήκη παράρτημα παρουσιάζονται οι διαδραστικές δραστηριότητες.

Σχήμα 3

Σχήμα 6

Η δεύτερη διαδραστική δραστηριότητα επεξεργασίας είναι συνδυασμός εικόνας-κειμένου. Παρουσιάζει την περίληψη του μαθήματος στα πλαίσια του γενικότερου ελέγχου γνώσεων

Σχήμα 7

Adobe Flash Player 10

Ο ΠΡΟΦΗΤΗΣ ΙΩΝΑΣ
ΚΑΝΕ "ΚΛΙΚ" ΠΑΝΩ ΣΤΗΝ ΕΙΚΟΝΑ ΠΟΥ ΣΥΝΔΕΕΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ ΓΙΑ ΝΑ ΔΕΙΣ ΤΗΝ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ

Οι ταξιδιώτες είδαν τον ανεμόμυλο του νησιού. Κατάλαβαν ότι σε λίγο φτάνουν στον προορισμό τους.

Το πλοίο έφτασε στο λιμάνι. Οι ταξιδιώτες ήταν χαρούμενοι που έβλεπαν το νησί τους.

Το καράβι που μετέφερε τον Ιωνά στη Θαρσίς έπεσε σε μεγάλη τρικυμία. Οι ναύτες έριξαν κλήρο για να δουν ποιος φταίει. Ο κλήρος έπεσε στον Ιωνά, που τον έριξαν στη θάλασσα.

ΣΥΓΧΑΡΗΤΗΡΙΑ! ΒΡΗΚΕΣ ΤΗ ΣΩΣΤΗ ΕΙΚΟΝΑ. ΔΙΑΒΑΣΕ ΤΗΝ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ. Ο ΘΕΟΣ ΣΤΕΛΝΕΙ ΤΟΝ ΠΡΟΦΗΤΗ ΙΩΝΑ ΝΑ ΚΗΡΥΞΕΙ ΣΤΗ ΝΙΝΕΥΗ. ΑΥΤΟΣ ΟΜΩΣ ΕΠΙΒΙΒΑΖΕΤΑΙ ΣΕ ΠΛΟΙΟ ΠΟΥ ΠΗΓΑΙΝΕ ΣΤΗ ΘΑΡΣΙΣ. ΕΞΑΙΤΙΑΣ ΜΙΑΣ ΤΡΙΚΥΜΙΑΣ ΤΟΝ ΡΙΧΝΟΥΝ ΣΤΗ ΘΑΛΑΣΣΑ, ΚΑΙ ΤΟΝ ΚΑΤΑΠΙΝΕΙ ΕΝΑ ΚΗΤΟΣ. ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΤΟ ΚΗΤΟΣ ΤΟΝ ΒΓΑΖΕΙ ΣΕ ΑΚΤΗ ΤΗΣ ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗΣ. ΠΗΓΑΙΝΕΙ ΣΤΗ ΝΙΝΕΥΗ ΚΑΙ ΟΙ ΚΑΤΟΙΚΟΙ ΤΗΣ ΜΕΤΑΝΟΟΥΝ. ΑΥΤΟ ΔΕΝ ΑΡΕΣΤΕΙ ΣΤΟΝ ΙΩΝΑ ΠΟΥ ΦΕΥΓΕΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΟΛΗ. ΚΑΘΕΤΑΙ ΚΑΤΩ ΑΠΟ ΜΙΑ ΚΟΛΟΚΥΘΙΑ ΠΟΥ ΤΟΝ ΔΡΟΣΙΣΕΙ. ΑΥΤΗ ΟΜΩΣ ΞΕΡΑΙΝΕΤΑΙ. Ο ΘΕΟΣ ΕΛΕΓΧΕΙ ΤΟΝ ΙΩΝΑ ΠΟΥ ΣΤΕΝΟΧΩΡΗΘΗΚΕ ΓΙΑ ΕΝΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑ ΠΟΥ ΔΕΝ ΗΤΑΝ ΔΙΚΟ ΤΟΥ, ΕΝΩ ΔΕΝ ΕΔΕΙΞΕ ΤΟ ΙΔΙΟ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΝΙΝΕΥΙΤΕΣ, ΘΕΛΟΝΤΑΣ ΕΤΣΙ ΝΑ ΔΕΙΞΕΙ ΟΤΙ ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΤΑΙ ΓΙΑ ΟΛΑ ΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ ΤΟΥ

Screenshot Added
A screenshot was added to your Dropbox.

6:53 μμ
21/5/2015

Σχήμα 8

Με την περίληψη του μαθήματος ολοκληρώνεται η προσφορά της ενότητας για τον προφήτη Ιωνά. Η ενεργός συμμετοχή των μαθητών, τους έχει βοηθήσει να κάνουν τα διδακτικά αγαθά μάθηση και να κατανοήσουν ότι η Παλαιά Διαθήκη είναι κείμενο που θέτει παναανθρώπινους προβληματισμούς.

Χρήση Η.Υ., ΤΠΕ, καθώς και άλλων μέσων για το διδακτικό σενάριο: Αφού όλο το σενάριο είναι στην ουσία μία διαδραστική δραστηριότητα είναι ευνόητη και η χρήση Η.Υ. Βέβαια ιδανικό είναι, όπως έχει τονιστεί προηγουμένως, να διαθέτει η σχολική αίθουσα διαδραστικό πίνακα, ώστε η πρόσβαση στα διδακτικά αγαθά να είναι απόλυτα ευχερής.

Υποκείμενη θεωρία μάθησης: Σε ένα διδακτικό αντικείμενο που περιστρέφεται γύρω από ένα βιβλίο της Παλαιάς Διαθήκης η μέριμνα του διδάσκοντα πρέπει να αφορά βασικά την επικαιροποίησή του και τη συνάφειά του με τα ενδιαφέροντα των μαθητών. Ταυτόχρονα πρέπει να φροντίζει να αποφεύγει το διδακτισμό και τον ηθικισμό, καταστάσεις άλλωστε που είναι ξένες με την Παλαιά Διαθήκη. Ταυτόχρονα η διαδραστικότητα που θα χρησιμοποιηθεί, είναι ένα ισχυρό εργαλείο που θα βοηθήσει τους μαθητές να συνεργαστούν, να ανταλλάξουν απόψεις και να αποκτήσουν γνώσεις με παιγνιώδη διάθεση που είναι απαραίτητη για την κατανόηση του αντικειμένου και την κατοχύρωση της μάθησης.

Οργάνωση της τάξης – εφικτότητα σχεδίασης: Το σενάριο μαθήματος που παρουσιάζεται δεν απαιτεί κάποια ιδιαίτερη οργάνωση της τάξης, εφόσον η αίθουσα διδασκαλίας διαθέτει διαδραστικό σύστημα ή Η.Υ. και βιντεοσκόπιο. Σε διαφορετική περίπτωση ο διδάσκων οφείλει να δημιουργήσει τις κατάλληλες προϋποθέσεις (εξεύρεση χώρου που να διαθέτει τον κατάλληλο εξοπλισμό κοκ) για να δοθούν τα διδακτικά αγαθά στους μαθητές.

Αξιολόγηση: Η αυτενέργεια των μαθητών και η συνεργασία της τάξης πρέπει να είναι βασικοί παράγοντες αξιολόγησης σε ένα σενάριο μαθήματος που στηρίζεται στη διαδραστικότητα.

Προτάσεις για περαιτέρω δραστηριότητες – προτεινόμενες εργασίες: Ο διδάσκων μπορεί να προτείνει στους μαθητές να δημιουργήσουν και άλλες ψηφιακές δραστηριότητες εμπνεόμενοι από την ιστορία του Ιωνά. Για παράδειγμα μπορεί να τους καθοδηγήσει να δημιουργήσουν, χρησιμοποιώντας σχετικό λογισμικό, ένα κόμικς στο οποίο θα καταγράφονται οι περιπέτειες του προφήτη Ιωνά.